

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ш О Д У Н А В К А.

№ 16.

У Суботу 15. Априла

1844.

ЦВЕТА САСА ДОБИЊЕ НАМЪ СПАСА.

Јрко Сунце, развиј пуполке,
 (И лаори нек' се съ тобомъ сдруже)
 Ђръ пупольци — зиму боравивши —
 Лице желе показати творцу! —
 Око блене, неразбира бое,
 Чрезъ глупости кадкадъ срце страда *)
 Налакомо л' **) узме? тужно пада.
 Плавило ти црњило пропасти,
 Над' кою е што надвисн точку,
 А подъ кою што надъ пњоме лежи,
 А у точки видъ у расплаъ бежи —
 Ти дужину и ширину тражишъ,
 А невидишъ кадъ изведешъ пруге
 Две у накретъ, те помоле краке,
 Да у пропасть умъ и срце пада!! —
 Даклемъ вара насъ природа майка?
 Слабъ намъ езикъ, ахъ! слаба сказалка,
 Ђръ душевниъ езикъ неодличн,
 Слабо намъ е и сво наше знаиъ,
 Ђрбо намакъ тѣла пругомъ значи. —
 Ђднолетке у нѣкој дальнини
 На краевы лажно примицуе
 А на стади — шире показуе.
 Три лалета одъ румене бое
 Кадъ се изине сунце на степене
 Одладицомъ јошъ еданпутъ трон;
 То су брои, кои се не роу
 За светскога творца и државца,
 Смртнога су ока лажни крои —
 Одкудъ знаде штоно непознае?
 Патња га е майка и дадила
 Научила, на правацъ извела . . .

*) Физиологическа боя?
 **) Патологическа боя?

Порезала знаке и замаке,
 Па мракъ тера силомъ на опело! —
 Даклемъ творче! едно нај ни добро:
 „Ногомъ пои, у природу ниѣ,
 „На прагъ ступит', пакостъ погазити,
 „И варварству жигъ на чело внити
 „Да неvara време, временика!! —
 И поганцу знаду баке лека,
 Пакостъ, завистъ, гадно опаданѣ,
 (Три бодљике, погана киѣанка)
 Три су Фрине, не бы л' све три свисле,
 Прва треб' да црне у повитку,
 Другој пунакъ никадъ незарасто,
 Трећа треба челенку да носи
 И да су јој сад' ово поноси:
 „Десно, — коло мука породилѣ,
 „Да уздан' на поган' — опадника,
 „Лево, — ница, кандилце и жижакъ,
 „Да пробја пропасть на све стране
 „И вапи, ерѣ е лако тѣлце —
 „А у среди срце невесело
 „Окол' нѣга мунѣ и протисли
 „Да се грле, на прелазку *) куме
 „И напнию теме и одиню. —
 Савијчомъ цветъ у сунце ниче
 Кадъ стативо измакне му жилу,
 И развенча с' точкомъ за комъ тежи, —
 Скотъ уздане, и за нечнмъ тужи, —
 Вредни е, нег' неукн мужи — —
 Кретити се, зрица помицати,
 Кланяти се очи превраћати,
 Любити се, побратимомъ звати,
 А газити, што природа диже,
 И низити, што теранѣ висн,
 И тражити росу окол' полдне,
 И любити Фрине одъ миданне,

*) На гршв.

Божю искру, што съ плавине слети,
 У одежду унїяи смести,
 Безтрага му име и презиме,
 Онъ с' противи блисту божѣмъ листу!! —
 И раздвая Бога одъ Божества,
 И дружи се съ Момомъ *) ноѣнымъ сыномъ,
 Па се руга дану и дневнику,
 У комъ му е име записано,
 Те са Фриномъ хити у колыво —.

Б. М.

ВРАТА УНГАРСКЕ ЗЕМЛѢ.

(Изваженно изъ писма едногъ странногъ путника.)

Унгарска землѣ подобна е великомъ котлу, кога узвышенный край чине карпатске горе, Алпи и илирски и влашки брегова. Укругу овоме заключена е издубљена равнина, кою две главне рѣке: *Дунавъ* и *Тиса* пресѣцаю, и, провальваюћи бреговитый кругъ онай, землю унгарску обколяваюћи, отвораю троя врата, или пролазка, крозъ кое су народи у стара времена гомиле свое у предѣле ове изливали. Ова троя врата налазе се: *прва* кодъ *Пожуна*, онде, где Дунавъ између Карпата и Алпа у землю ову улази; *друга* кодъ *Београда*, где Дунавъ, у долини међу србскимъ и банатскимъ бреговима пролазећи, землю ову оставља; а *трећа* кодъ извора *Тисе*, где е ова рѣка у течаю своме равнину отворила, коя се поредъ нѣ међу грднимъ ердельскимъ и унгарскимъ Карпатима скоро до самога гребена найвыши Карпата пружа.

Крозъ *прва врата Пожуиска*, на кои прагу е негда славный градъ римскій, *Карпугуль*, лежао, пролазили су народи унгарски на западъ; овуда су излазили дивльи Хуни Атилови, и грабежни Маѣари Арпадови, да муче и пљѣне Нѣмачку и западну Европу; овуда су прошли Турци, кадъ су држали Будимъ и найвећу страну Унгарске, да юрише на Бечъ; но туда су и западни народи, особито Нѣмци подъ великимъ Карломъ и нѣговимъ наслѣдницима долазили, да ове дивль номаде за учинѣно зло казне, и доцнѣ, да као грађани овде живе, вароши зидаю, и западну изображеностъ посаде; крозъ ова врата путовали су побожни Нѣмци, нѣмачки и французки кралѣви, молитве поюћи и крестомъ означени одъ Рима и сѣвернога мора у свету землю Палестинску; и овуда су пролазили аустрийски владоаи са своимъ четама, да свое

*) Момусъ.

наслѣдѣ одъ Турака ослободе, а наипосле туда е прошла войска великога Цара французкога, да Аустрию у Унгарској побѣди. Крозъ ова врата су дакле пролазиле изъ Унгарске на западъ дивль орде азиатски варвара, а са запада у Унгарску дошло христїанство и западна цивилизація.

Друга главна врата су кодъ *Београда*, и ту е онай чворъ, у комъ се путови, одъ Босфора и мале Азіе долазећи, састаю са главнимъ путовима на западъ водећима. Покрай Мораве долазиле су на ова врата чете римско-бизантиски царева, а доцнѣ неизбройне гомиле турски яничара и осталь азиатски робова султановы; и крозъ ова врата разливале су се дивль окрутника турски громиле на заповѣдъ свога падишаха преко несретне Унгарске. Напротивъ крозъ ова врата ударале су храбре чете стары славенски жителя Унгарске на римску државу, а доцнѣ войске унгарске и аустрийске ту су се сударале у крвавимъ биткама са полумѣсецомъ, докъ су га наипосле крозъ иста врата изъ отечества свога изтерале. — Крозъ ова врата дошла е у Унгарску куга; око ове точке догађале су се све крваве борбе противъ Турака, тако, да е одъ Мухача и Сенте поредъ Дунава и Тисе до Београда сваки коракъ землѣ крвлю Турака и Угра поливень. Кодъ Београда приміо е већ Дунавъ последню велику рѣку Саву и ту е скоро све свое воде у едно скупио. Сава се одъ Београда прама западу пружа; Драва отвора путь прама западо-сѣверо-западу, а Тиса прама сѣверо-сѣверо-истоку; кадъ мы дакле ове рѣке одъ Београда сматрамо, видимо, да се четири велике воде са своимъ пространимъ рѣкама као една грдна лезеза разширяю, кое држалѣца е Дунавъ кодъ Београда, тако дакле видимо, да се сви изъ мале Азіе, Влашке, одъ црногъ мора, Траціе, ядранскогъ мора, Паноніе, Нѣмачке и горнѣ Унгарске водећи сувоземни и водени путови кодъ Београда као у средочію и чвору своме састаю. И као годъ што Београдъ држалѣцу ове грдне лезезе, у којой се све нѣне гране сасѣдняяю, чини тако исто влада онай, кои Београдъ држи, надъ свима предѣлима, у којима се гране ове лезезе разширяю. А то е заиста и причина, што су толике крваве и смртоносне борбе за држанѣ ове важне точке вођене и зато се и называю мали међу Земуномъ и Београдомъ на Дунаву лежећи острови: острови сраженія или боева (Schlachteninseln); одъ тудъ е и то, што су се

толщи народи европейски усиљавали преважно ово мѣсто одъ Турака отети, тако да су често Нѣмци, Србљи, Угри, Шпаньолци, Чеси, Французи, Власи, Талијанци и Шкотци у еданпутъ и скупа подъ Београдомъ противъ Турака воевали. Зато е и постао тако славанъ войвода Евгение Савойскій, што е онъ године 1717., имаюћи подъ своимъ заставама до 30 различиты европейски принцева, градъ овай храбро освоио и тако Унгарску одъ Турака коначно повратио и ослободио; одъ туда наипосле произтиче превелика важность Србіе у наиновія времена, будући да у нѣой овай преважный ключъ саобраћања и трговине средо-европейске лежи; а то чини, да садъ цѣла Европа свако кретанѣ ове младе државѣ съ найвећомъ позерносћу и участіемъ гледа и прати.

Наипосле трећа врата су она, крозъ коя су изъ равница молдавски преко долине, у коіой Тиса тече, прешли карпатске брегове чете Маѣара, састојеће се изъ 215.000 войника, кадъ су ови првый путь у Унгарску дошли; они су преко Мармаріе, покрай Тисе и крозъ нѣну долину, у средину Унгарске продрели и ралили се међу миролюбиве ондашнѣ славенске жителѣ унгарске землѣ. По свой прилици су крозъ ова иста врата дошли пре Маѣара и други азійтски варвари и завоеватели, као Хуни, Авари, Татари, у ову земљу, и она служи за пролазакъ изъ сѣверо-истока Европе долазећимъ четама, зато се и данасъ боѣ Маѣари, да ће јошъ некадъ крозъ ова врата и Руси доћи, као што су они дошли.

Пожурска или западна врата окружаваю Нѣмци, зато се она могу звати нѣмачка; јужна или Београдска врата обколѣна су са свы страна одъ Срба, дакле се могу назвати Србска; тако исто и источна врата обѣли су Руснаци, дакле могу се звати Руска. Кодъ нѣмачки врата чува стражу тврдый градъ Колоранскій, кодъ србски исто тако утврђеный Варадинскій, само руска врата повѣрена су староме и слабоме Мушачу.

Изъ маѣарски новина „Таршалкадо“ превео

Дрѣ. Ш.

ПРИМЪЧАНІЕ

КЪ СВЕМИРНОЙ ИСТОРИИ.

За младости мое учіо самъ по школама, а допнѣ и у различитимъ кнѣигама читао, гди

многи историци пишу, да су Персіјани, воююћи, прелазили и преко Дунава (Истра), найзнаменитіе рѣке у Европи, и да су на нѣму и еданъ мостъ (хупрію) сазидали были; но ни у едой исторіи мѣсто тога моста пису знали назначити, може бити изъ тогъ само единственогъ узрока, што у оно време, а и познѣе у удалѣнѣ већъ време, премда е исторіа требала означити мѣсто Персискогъ моста на Дунаву, нико одъ потомака нѣ знао поменуто мѣсто до 1834 г., кадъ е Дунавъ тако яко пресануо быо, да се могло на многи мѣсти и конѣмъ прегазити, и онда, окромъ извѣстие Троянове хупріе, налазеће се изподъ Фетислама, између бывши градова: Саверія и Теодора, окромъ стубова на десномъ и левомъ берегу рѣке јошъ 9. четвороуголны стубова одъ едного фата и выше дало се изванъ воде видити. Покрай ти примѣтили су се јошъ съ дебелимъ, 4. палца дугачкимъ чамовимъ даскама обложени балвани растови, кои су забаносили се; јошъ и другій мостъ се е показао прама граду Ибраили, до 7 стубова округлы, цигльомъ, на римску неналичућомъ, сазида ны имаюћи. И тако даѣ се заключити, да е истый мостъ остатакъ одъ Персіјана; ерѣ исторіа свемирна недоказуѣ, да е какова трећа одъ камена или угля зидава была каквимъ другимъ народомъ, окромъ Персіјана, царемъ нѣовымъ Даріемъ, и Трояномъ, Римскимъ императоромъ, почемъ е Даке побѣдио быо.

На служби у Влашкой находѣи се и 3. године дана службено по Дунаву путуюћи, примѣтіо самъ и собственимъ очима видіо, окромъ выше наведены хупрія, на Дунаву јошъ 5, а те су:

1. Мало ниже рѣке Тимока на десномъ берегу Дунава, кое се остатакъ темеля на истомъ берегу на брду не тако високомъ и доста равномъ видіо быо; неизвѣстнымъ матеріяломъ грађена е напрама села Престола у Влашкой.

2. Напрама саме Ломпаланке у Бугарској, и то дрвена, одъ кое и данасъ вода избаца коєкакве балване и необычне дебљине одъ балвана колѣ; изъ узрока тога полаже се, да е и островъ ниже мало лежећій образовао се, а вода свагда у немирномъ теченію одъ исте хупріе пребыва; у самой пакъ вароши, гди е Турска тврдиня начинѣна, была е нека друга одъ старина, гди се старински новци налазе съ писменима Елинскимъ.

3. На левомъ берегу напрама Циброа па-

ланке у Влашкой, опетъ дрвена съ патосомъ, кода е виђена такођеръ 1834 лѣта, кадъ е вода врло мала была, тако да е едно 12. фатій сува стояла, а далъ да е едно 8. фатій у води и по нъой човекъ, до грла воду газећи, ишао; выше кое солдати Влашки купаюћи се нашли су еданъ штитъ Римскій, кои се налази у Капетана Влашке регуларне войске, Александра Каче-турова, бывшега пре у Руской военной служби. Ниже пакъ врло мало ове ћуприје на узвышеномъ мѣсту налазе се развалине Римскогъ града, а изъ брега ронећегъ се изпадаю изъ дубљине кости човеческе необычне величине, и различне златне, сребрне и бакарне монете съ различитима писменима а и съ ероглифима.

4. На десномъ берегу Дунава у Бугарской выше села Каланлика и Бошлице; ту се налазе тако названи одъ простоте цидовски дућани, признакъ темеля одъ ћуприје, одвећъ старе и особитымъ матеріяломъ креченымъ зидане, а одъ нъ ниже дућани чудесно изидани; ту е водила калдрма у Дунавъ идућа одъ 40 фатій одъ плоча бѣлога камена, а виђаю се различите ствари на подобіе колача одъ камена или окаменѣне.

5. Ниже ушћа рѣке Искра на десномъ берегу Дунава напрама села Челея у Влашкой; такођеръ дрвена е была, а како съ едне тако и съ друге стране было е градъ и превелика варошь Римска, одъ чега развалине и данасъ се виде; различити новци и штатуе Римске такођеръ се налазе.

Любители и испытатели старине, ако бы пожелали о выше наведенима ћупријама достаточно свѣдѣніе имати, могу, ако не увѣрюю свему выше учинѣному примѣчанію моме, и сами означена мѣста видети и себе и свѣтъ увѣрити; међутимъ и то ћу примѣтити, да има готово између сваке назначене ћуприје и развалине јошть градова Римски, као и на врло многи мѣсти на десномъ и левомъ берегу Дунава одъ самогъ Београда па до црногъ мора, кое самъ я у овомъ одстоянію видети могао; но шкода што їймъ се имена незнаду, а сгорега небы было, кадъ бы се дознати могло.

Илія Момировићъ.

ПИСМА ЗНАМЕНИТЫ СРБА.

(Г. ЯКОВУ ЧОКРЛЯНУ.)

*Любезный Сыновче Господиъ Чокрлянъ!
Христосъ се роди!*

Я добро знамъ, да ми нико и некаже, да сте се вы на мене разсердили, што вамъ небу да пишемъ одавно. За то ніе добро напрасито любить; зашто, ко тако люби, онъ се ласно разсерди. Али да я знамъ да ћете се вы само разсердити; я за то небы врло много марію, него се я боимъ, да вы не пожалите на мене, и ово е, за кое много маримъ и небы ни пошто было радъ. Зашто бы я онда двойномъ толико жалію, и на васъ и на мене: на васъ, зашто безъ великогъ узрока на мене жалите: а на мене, зашто вамъ я и маленъ узрокъ даемъ, да на мене жалите. За то дакле, за избѣгнути при ови весели праздници свакога невесеља и жалѣня, ето вамъ пишемъ и являмъ, да самъ фала Богу све онако здравъ и задоволянъ, како ме знате, а болъ не желимъ. Само бы радъ знати, да сте и вы здрави и спокойни, кое желимъ одъ васъ чути. И желимъ да вамъ идућий новый годъ весело дође и прође и са свимъ слѣдуюћима, докъ буде Божія воля овде на земљи време проводитьи. Поздравите ми наше любиме и пріятель, и будьте ми увѣрени, да самъ я Вашъ

У Бечу Декаembra 25. 1791.

Правый любитель
Доситей Обрадовићъ.

НОВА КНЪИГА.

Искусный земледѣлецъ Чича Срећко и његови совѣти Србскимъ селыцма у доловодству, земледѣлію, скотоводству, пчеловодству и свилодѣлію. Одъ А. Николића. I. Свезка. У Београду, Печатано у Типографіи Кляжества Србскогъ 1844. — На 8-ку стр. 111.

Учредникъ Милошъ Поповићъ.

Издано и печатано у Правительственной Книгопечатни у Београду.